

Хміляр О. доктор психологічних наук, доцент,
начальник кафедри суспільних наук
НУОУ імені Івана Черняхівського

ПСИХОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ СУЇЦИДЕНТА

Статтю присвячено феномену самогубства. Аналізуючи погляди філософів, психіатрів, антропологів, психоаналітиків автор розкриває природу поведінки самогубця. Декодує самогубство як «вільну смерть» й усвідомлене позбавлення себе життя, нами в ретроспективному вимірі висвітлено основні мотиви, що складають основу суїцидальної поведінки особистості. Основний лейтмотив публікації коріниться в тезі, що була висловлена Платоном: «людина наділена розумом для того, щоб мати мужність переносити життя, сповнене горя і страждань».

Встановлено, що самогубство стає можливим, коли людина в повсякденному житті не в змозі винести тягар звичайних обов'язків. Самогубець завжди вимагатиме від життя більше, аніж воно йому може дати. З'ясовано, що в умовах війни самогубство є своєрідною інфантильною втечею від психотравмуючої ситуації. Виявлено, що самогубство важким бременем відображається на оточенні суїцидента, крадучи в людини почуття власної гідності, цінності та унікальності. На основі відпрацьованої техніки «мовчазної угоди» розроблено порядок дій членів сім'ї в якій мало місце самогубство.

Ключові слова: самогубств; суїцидальна поведінка; дія; життя; віра; прагнення; мовчазна угода.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема самогубства одна з найбільш хвилюючих і болісних. Самогубство здійснюється в особливу, надзвичайну хвилину життя. В цей момент психіка людини переживає повну безнадію, відчай, які звужують її думку й не дають змоги пережити інші психічні стани. Самогубство – не однорідне явище. Люди вдаються до самогубства в результаті втрати сенсу життя, нужди; від безсилля, сорому, зради, некомпетентності, втрати честі; внаслідок нещасного кохання, сильної пристрасті, нещасливого сімейного життя; через невиліковну хворобу і страх страждань [9]. Опиняючись у таких обставинах життя людина немовби ідеалізує самогубство. Впродовж усього періоду існування людства проблема самогубства розглядалась з різних позицій: технологічних, філософських, моральних, психіатричних, антропологічних, психологічних, правничих, епідеміологічних та соціологічних. Ширина окреслених підходів дає право трактувати феномен самогубства з мультидисциплінарних позицій.

Психіатри, позначаючи самогубство поняттям «суїцид», тим самим відносять цей вчинок до сфери чистої об'єктивності. Літературознавці називають самогубство «вільною смертю». В цьому контексті задамося запитанням: «Чи вільна людина розпоряджатися своїм життям і чи вільна вона у виборі своєї смерті»? Виходячи з позиції здорового глузду, вважаємо, що сама людина

вправі вирішувати питання, пов'язані якщо вже не зі своїм життям, то зі своєю смертю. «Людина може бути незадоволена життям, скаржитися на нього, обтяжуватися ним, і навіть ненавидіти його, але саму смерть у неї ніхто не може відібрати. Ці слова М. Монтеня в подальшому виразились в одному з його діалогів: «Чому ти скаржишся на цей світ? Він тебе не стримує. Якщо ти живеш в муках, основна причина цього – твоя легкодухість: варто тобі захотіти – і ти помреш»[4, с. 219].

Вирішити, варте чи не варте життя того, щоб його прожити – означає відповісти на фундаментальне питання буття людини. Всі інші питання – «Чи має світ три вимірювання?», «Чи керується розум дев'ятьма або ж дванадцятьма категоріями?» – на його фоні стають другорядними. Серен К'еркегор проблему самогубства відносить до вершин життєвої мудрості. Гіркою іронією пройняті його слова: «Повісься – і ти пошкодуєш про це; не повісься – і ти про це пошкодуєш. Таке шановний пане, резюме всієї життєвої мудрості...» [5, с. 7].

Етимологія поняття «самогубство» містить дві складові «само» і «губство» (в укр.), «убийство» (в рос.). Перша частина цього поняття «само» виражає свободу, яка знищує наявне буття цієї свободи. Друга – виражає активність, що проявляється в насиллі відносно того, хто відважився на цей крок в силу нерозв'язаних внутрішніх протиріч (тоді як слово «смерть» відповідало б такому, що прирівнюється до пасивної участі).

Людина не може жити пасивно, але й пасивно померати вона теж не хоче. Людина живе завдяки активності й лише завдяки їй вона може покінчити з життям. Чиста пасивність притаманна лише природній смерті, яка викликана захворюванням або насильницькими діями ззовні [6].

В історичному вимірі погляди на добровільне залишення життя, як і його моральна оцінка (гріх, злочин, норма, героїзм) суттєво змінювалися: все залежало від етапу розвитку суспільства й домінування в ньому соціальних, ідеологічних та етнокультурних уявлень. З глибокої давнини відношення до суїциду, його мотивів і технологій тісно пов'язувалися з тим, як суспільство, соціальна група чи культура сприймали поняття смерті. Це в свою чергу визначало відмінності в ставленні до акту аутоагресії держави, священників, правознавців, філософів і звичайних людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що в традиційних культурах смерть сприймалася амбівалентно. Для людини давньої епохи вона була поганою (пов'язаною із самогубством) і доброю. Прийнято вважати, що першим джерелом, що присвячене суїциду є давньогрецький твір «Спір розчарованого зі своєю душею», герой якого проникнувши почуттям покинутості й забутості відчуває себе самотнім в оточуючому світі, в якому йому все чуже, вороже й далеке. На сторінках «Спору...» немає й натяку на релігійний страх перед суїцидом. Цілком ймовірно, що на певних етапах давньогрецької цивілізації відношення до суїциду було толерантним [6].

В греко-римській культурі суїцид ототожнюється з поняттям свободи, що виражається у контролі власного життя: продовжувати його чи ні. Оскільки свобода для римлян ототожнювалась із творчістю, – суїцид за такого підходу сприймався як креативний акт. Для піфагорійців – суїцид заколот проти оточуючого світу, який вносить в нього дисонанс і порушує симетрію. За Аристотелем – самогубство прояв боягузтва й слабкодухості, навіть якщо воно рятує від бідності, нерозділеного кохання, тілесної чи душевної недуги. В «Нікомаховій етиці» Аристотель зазначає, що вдаючись до суїциду, людина переступає закон й тому «...винна перед собою, як громадянин Афін перед державою, осквернений пролитою кров'ю» [6]. Не випадково в Афінах існував звичай відрубувати й хоронити окремо руку

самогубця. Сократом встановлено асоціативний зв'язок між безсмертям душі і добровільністю смерті. Згідно з поглядами Платона, «людина наділена розумом для того, щоб мати мужність переносити життя, сповнене горя і страждань» [6].

Згідно з Сенекою, смерть має бути доброю, тобто позбавленою пристрастей емоцій: «Раніше ти помреш чи пізніше – неважливо, важливо як ти це зробиш: добре чи погано. Добре померти – значить, уникнути небезпеки жити дурно» [6]. На сторінках Талмуду суїцид постає як злочин, що підлягає суду і покаранню. Фома Аквінський категорично засуджуючи суїцид основує свої твердження на трьох постулатах: 1) Суїцид порушує закон природи, згідно з яким «все природне має підтримувати своє буття», а людина має любити себе; 2) Суїцид порушує закон моралі й наносить збиток суспільству, частиною якого є самогубець; 3) суїцид є порушенням Закону Божого, який підпорядковує людину провидінню й залишає право забирати життя лише Богові [6].

Виходячи з поглядів Д. Юма людина, яка добровільно перериває свій життєвий шлях зовсім не діє проти Божої волі й не порушує світової гармонії. «Після нашої смерті, як пише Д. Юм, елементи, які складають нашу основу продовжують служити світовому прогресу [10]. І. Кант, продовжуючи традиції Фоми Аквінського вважає, що самогубство є «образою людства». Абсолютна моральна заборона на самогубство згідно з І. Кантом коріниться в акті внутрішнього протиріччя особистості: 1) людина не може покращити своє життя вдавшись до повного саморуйнування; 2) самогубство є егоїстичним актом, тому виходячи з усіх законів логіки воно є ознакою поразки.

Кращі сторінки праці А. Шопенгауера «Світ як воля і уявлення» помножені на феноменологічну чуйність А. Шопенгауера сприяли тому, що кращі сторінки його «Світу як волі уявлення» присвячені думкам про природу самогубства. З шопенгауєрівською традицією, а також впливом С. Кьєркегора й його парадоксальним судженням: «Так, я не господар своєї долі, а лише нитка, що вплетена в загальну тканину життя! Але якщо я не можу ткати сам, то можу обрізати цю нитку» [6, с. 61] пов'язана поглинутість екзистенціалізму добровільного залишення життя.

Коли ми ведемо мову щодо міцності, яку проявляє особистість перед обличчям смерті,

слід прийняти до уваги, що людина до кінця не здатна повірити, що вона дійсно підійшла до цієї межі. Людина до всього підходить з власними мірками, в результаті чого смерть їй видається як подія надзвичайної важливості. Людина вважає, що смерть не може пройти безслідно: чим більше людина себе оцінює, тим більш значущою видаватиметься їй смерть. Людям страшно заводити знайомство зі смертю. Їм не страшно померти, їм страшно помирати [6].

Згідно з слушним зауваженням Д. Юма людина має уподібнюватися з вартовим, який несе службу на певному посту. Вона не має права його залишити без рішення Господа Бога, оскільки в протилежному випадку викличе божий гнів і ненависть. Слідуючи за роздумами Д. Юма можемо констатувати, що людина, яка зводить рахунки з життям, не причиняє жодної шкоди суспільству, – вона лише перестає робити добро. Водночас користуючись вигодами суспільства, людина зобов'язана служити його інтересам. Якщо ж вважати, що самогубство є злочином, то лише боягузтво може спонукати людину до його здійснення [10].

Виклад основного матеріалу. Вдаючись до самогубства людина не здатна поставити себе вище життя, оскільки найменший виклик сприймає досить серйозно. Самогубець це людина, яка мотив хотіння прагне викоринити зі свого життя, їй все стає байдуже, вона не знає існує чи ні. В суїцидента домінує значний рівень дісхолії, тобто висока чутливість до всіх неприємних вражень й низька до всіх приємних. Якщо дісхолія досягає високої степені прояву, то найменша неприємна подія є достатнім мотивом для суїциду. Самогубство – єдина дія, яка звільняє людину від будь-якої подальшої діяльності. Смерть, будучи для істинного існування головною межовою ситуацією є подією, яка приходить сама. Лише людина, після того, як вона дізнається про смерть, постає перед можливістю самогубства. Вона не може не лише свідомо ризикувати, але й вирішувати, хоче вона жити чи ні. Смерть відноситься до сфери її свободи.

Самогубство стає можливим, якщо людина в повсякденному житті не в змозі винести вантаж звичайних обов'язків, постійно усвідомлюючи внутрішнє покликання, яке не вважає цей вантаж ні чимось дріб'язковим, ні чимось істотним, але постійно видозмінює повсякденні клопоти. Людина відчуватиме себе зайвою, або ж такою, яка лише мішає іншим. Перед самогубством людина

безсмысленно страждає. Для самогубця життя первинно має бути багатим, або ж його взагалі не має бути. Самогубець завжди вимагатиме від життя більше, ніж воно йому може дати.

За своєю природою самогубство є запереченням трьох вищих християнських чеснот – віри, надії і любові. Іншими словами самогубець це людина, яка ні в що не вірить, ні на що не надіється й нікого не любить. Подекуди може виникнути запитання – «Для того щоб покінчити з життям в людини має бути висока рішучість і мужність. Отже це сильна особистість? В дійсності самогубство не є проявом сили особистості, скоріш за все це прояв боягузтва і слабкості, відмовою проявити свою духовну силу задля того щоб справитися з випробуваннями. Бути людиною – героїчна задача. Згідно з Н. Бердяєвим, це перш за все бути духовно вільною особистістю, не допускати нівелювання своєї свободи через страх протиріч і страждань [1]. Самогубець, як зазначає Н. Бердяєв не лише сам відмовляється до кінця залишатися людиною, але й отруєє оточуючу атмосферу отрутою небуття.

Згідно з Е. Дюркгеймом існує три основних види суїцидів: 1) егоїстичні – індивід відчуває себе відчуженим й ізольованим від суспільства, сім'ї, друзів; 2) аномічні – є наслідком невдач щодо пристосування людини до соціуму; 3) альтруїстичні – здійснюються людиною, коли авторитет соціуму або групи подавляє її власну его-ідентичність й людина жертвує собою на благо суспільства. Самогубство є вбивством власного «Я» [2]. Я. Л. Вишневський причину самогубства відшукує в самотності людини. За його твердженням самотність починається не тоді, коли ніхто не чекає на тебе вдома. Вона починається тоді, коли вперше відчуваєш потребу, щоб там на тебе чекав зовсім інший.

З. Фрейд аналізує суїцид на основі співставлення інстинктів Ероса і Танатоса. Континуум людського життя на думку Фрейда є полем битви між цими інстинктами. За Фрейдом суїцид і вбивство є проявом руйнівного впливу Танатоса, тобто агресії. Відмінність полягає лише в її спрямованості: на себе, або на іншого. Здійснюючи аутоагресивний вчинок, людина вбиває в собі інтроєцированний об'єкт любові, до якого відчуває амбівалентні почуття.

Слідуючи за Фрейдом можемо стверджувати, що в умовах війни кількість суїцидів, відносно мирного часу має

зменшуватися. Оскільки війна узаконює деструктивні дії й легітимно дає право людині «при зброї» спрямовувати її на ворога, й тим самим зберігати власну цілісність. Саме під час війни виникає можливість спрямовувати енергію людини на екстерналізовану агресію – загального ворога [8].

Самогубство на війні є особливим й подекуди складно декодованим явищем. Це своєрідна інфантильна втеча від психотравмуючої ситуації. Сам факт того, що в бойовій ситуації, будь-якої миті можна розлучитися з життям героїчно, залишивши по собі добру пам'ять, військовослужбовець обирає інший варіант смерті, що засуджується вірою і мораллю, – скоює суїцид, є складним, суперечливим і важким для обмірковування. Тобто, боячись бути вбитим, військовослужбовець покінчує життя самогубством. Результати наших досліджень дають підстави стверджувати, що пусковим механізмом виникнення суїцидальних думок у військовослужбовця є наявність такої внутрішньоособистісної, ціннісно-сислової ситуації (конфлікту), яку військовослужбовець трактує як надзвичайно важливу, гранично складну, а свої ресурси та можливості щодо її розв'язання недостатніми.

За даними А. Адлера самогубство є наслідком нездоланності людиною комплексу неповноцінності. В разі, якщо цей комплекс наштовхується на значні перешкоди й призводить до кризової ситуації в людини починається «втеча» до суїциду. Це знаходить вираження в: 1) утраті почуття спільності; 2) у дистанційованні відносно інших людей; 3) канонізуванні невміння переносити складності; своєрідній «передстартовій лихоманці» в якій домінують афекти люті, ненависті і помсти. «Дистанція» формує закодоване коло, а людина неначе виявляється в стані ступору, який перешкоджає їй наблизитися до реальності життя. Як результат, в людини виникає регресія – дія, що завуальовує суїцидальний замах й яка одночасно є і актом помсти, і засудження тих осіб, яких суїцидент вважає винними, за породження в нього почуття неповноцінності. Відбувається це частіш за все неусвідомо. Знаючи послідовність дій в ситуації аутоагресії, її можна попередити [6].

Розвиваючи напрацювання З. Фрейда щодо психології суїцидальної поведінки особистості К. Меннінгер прагне встановити глибинні мотиви суїцидента. На його думку,

для здійснення суїциду треба мати бажання: 1) вбити себе; 2) бути вбитим; 3) померти. Якщо в людини три описаних бажання виникають одночасно – суїцид перетворюється в незворотну реальність, а їх рознесення в часі знижує прояв аутоагресивної поведінки [6].

Згідно з К. Юнгом самогубство є свідченням несвідомого прагнення людини до духовного переродження, яке може стати важливою причиною смерті від власних рук. В основі самогубства часто лежить невротичний конфлікт, породжений базовою тривогою, яка в свою чергу породжує почуття самотності, безпорадності, залежності й ворожості. Остання в невротичному конфлікті актуалізує «руйнівні схильності, які індивід спрямовує на самого себе». Руйнівні схильності не обов'язково приймають форму спонукання до самогубства, але проявляючись у формі презирства, відрази породжують глобальне заперечення оточуючої дійсності. У ситуації, коли зовнішні складності поєднуються з егоцентричною установкою або ілюзіями людини, суїцидальні наміри посилюються. Коли ж ворожість й зневага до себе та інших людей стають досить сильними, – думка про самогубство набуває привабливого способу помсти. Непоодинокі випадки коли саме добровільна смерть є чи не єдиним способом ствердження власного «Я».

Співставляючи суїцид з самооцінкою особистості в суїцидента може сформуватися три образи «Я»: «гарне Я», – коли відношення інших забезпечує безпеку; «погане Я», – коли оточення породжує тривогу чи інші емоційні порушення; «не Я», – виникає, коли людина втрачає свою ідентичність. Подекуди тривалі міжособистісні конфлікти в образі «поганого Я» виступають для індивіда джерелом мук і душевного дискомфорту. За такої ситуації припинення страждання шляхом здійснення аутоагресії й перетворення «поганого Я» в «не-Я» подекуди стає прийнятною чи єдиною з можливих альтернатив. В той же час, людина цим актом одночасно заявляє про свою ворожість до інших людей і світу в цілому.

За даними В. Франкла самогубство слід розглядати в такій семантичній площині як смисл життя, свобода людини, смерть, помирання. Людина, яка здатна обмірковувати сутність власного існування є вільною відносно способу власного буття. Слідуючи за В. Франклом можемо стверджувати, що ідея самогубства принципово різниться від твердження, згідно з яким, життя за будь-яких

обставин сповнене смислу для кожної людини. Самогубству немає ні законного, ні морального виправдання. Вдаючись до такої дії людина не може спокутати провину перед іншими: лише совість, що помилилася може наказати здійснити самогубство. Людина не має права зупиняти боротьбу навіть в умовах нестерпного існування. Самогубство позбавляє людину можливості, після пережитих страждань, набути нового досвіду й розвиватися далі. У випадку суїциду життя стає поразкою [7]. Суїцидент не боїться смерті – він боїться життя.

Самогубство важким бременем відображається на оточенні суїцидента. Ті, хто залишаються в живих, переживають потрійну втрату: смерть близької людини, відкидання і втрату ілюзій. Самогубство краде в людини почуття власної гідності, цінності та унікальності. Зазначені обставини посилюють в людини, яка перебуває в печалі потенціал ворожості та небезпеку того, що вона може спрямувати її на єдину доступну чи найбільш підходящу ціль – на себе. Нам не приходилося зустрічатися з людьми, які б переживши самогубство своїх рідних і близьких уникали подібних думок, почуттів і намірів. Смерть рідної людини заставляє близького родича відчувати себе нікчемним й породжує страх, що він (вона) також може здійснити самогубство. Згідно з рядом статистичних показників, частота суїцидів серед родичів самогубців на 80-300 % вища, аніж в середньому серед населення. Приблизно в одній третій сімей, які переживали самогубство рідних, мало місце більше одного самогубства в різних поколіннях. Варто зауважити, що якщо за самогубством членів сім'ї слідує захворювання на мігрень, алкоголізм, захворювання шлунка, то в цей ряд можна включити і суїцид [3].

Непоодинокі випадки, коли в сім'ях, в яких мало місце самогубство проявляється суїцидальний стереотип, згідно з яким вчинок суїцидента може повторити один із членів сім'ї. Розпізнати хто саме з близьких може наслідувати сумний приклад, а хто ні – справа не проста. Кожен такий випадок має свої особливості. Особам, які пережили самогубство близьких людей важко висловити свої думки відносно суїцидента. На відміну від звичайної смерті, друзі та родичі часто не бажають вести мову про події пов'язані із самогубством. Вони, як правило, вважають, що самогубство було нещасним випадком,

вбивством. Підстав, що свідчать про небажання обговорювати справжню причину самогубства є чимало. Але однією із них, безумовно є те, що члени сім'ї не бажають наявні у них звинувачення висловлювати на адресу інших членів сім'ї. За таких умов – мовчання стає тягарем, пересторогою, яка не дає виходу страшним звинуваченням відносно себе та інших. Вдаючись до «мовчазної угоди» члени сім'ї тим самим немовби відмовляються від взаємних звинувачень, гніву та почуття вини відносно себе.

Мовчазна угода може призвести до складних наслідків. Сором і почуття вини нерідко призводять до фактичної перешкоди протікання стадії горя. Заперечення, приховування, відмова чи нездатність вести мову про суїцид, не просто заморожує стадію горя на самих ранніх його проявах, але й серйозно обмежує можливості катарсису, дієвої перевірки викривлених фантазій відносно реальних фактів, спростування різних хибних концепцій, а також усвідомлення і вирішення ірраціональних почуттів вини і гніву відносно людини, яка здійснила суїцидальний акт у тих, хто залишився в живих [3].

Як бачимо, головна мета мовчазної угоди полягає в тому, щоб зацікавлені особи не обговорювали суїцид чи викликані ним почуття. Мовчазна угода є ефективним способом вирішення проблем вини і взаємних звинувачень, що можуть домінувати в колі рідних і близьких після самогубства. Погляди на мовчазну угоду амбівалентні: з одного боку вона усугубляє негативний вплив суїциду; з іншого – для членів сім'ї мовчання є в певній мірі засобом вирішення проблеми. Після суїцидального акту члени сім'ї відчувають гнів відносно самого суїцидента, лють та злість відносно тих хто не приклав достатніх зусиль для попередження суїциду, почуття вини за власні прорахунки, а також фрустрацію, відчуття непоправної втрати, страх за своє майбутнє. За таких умов збереження мовчання дає змогу контролювати свої почуття, зберігати свій імідж й престиж сім'ї. Водночас мовчазна угода не дає виходу психічній болі. В глибині душі приховані почуття продовжують існувати, – й як результат в людини стрімко знижується енергопотенціал, що призводить до нездатності ефективно функціонувати в майбутньому. Так чи інакше, як справедливо зазначає К. Лукас, психіка і тіло людини все рівно знаходять шляхи вираження гніву і вини,

Питання психології

в умовах, коли вербальне вираження заборонене.

В якості висновку окреслимо основні характеристики, що об'єднують поведінку суїцидента. Самогубство – не є випадковою дією. Воно ніколи не позбавлене смислу. Основна мета кожного самогубства розв'язати проблему, яка причиняє людині важкі душевні страждання. Самогубство завжди амбівалентне: це одночасний рух до чогось і втеча від чогось. Жодна людина не скоює самогубства перебуваючи в стані радості. Загальним стресором під час самогубства є фрустраційні психологічні потреби

особистості. Працюючи з людиною в якій домінують суїцидальні думки важливо «розширити» її психічні шори й тим самим збільшити число варіантів вибору, вивівши їх за межі лише двох: або магічне вирішення проблеми, або смерть.

Особи, які прагнуть здійснити самогубство, незважаючи на амбівалентність поведінки, свідомо чи несвідомо сигналізують про це. Вміння психолога, чи лікаря правильно декодувати повідомлення, що надсилає суїцидент у вербальній чи невербальній формі – незамінний спосіб превенції самогубств.

Список використаних джерел

1. Бердяев Н. А. О самоубийстве: Психологический этюд. М. : Изд-во МГУ, 1992. 24 с.
2. Дюркгейм Э. Самоубийство: Социологический этюд. М. : Мысль, 1994. 399 с.
3. Лукас К., Сейден Г. Молчаливое горе: Жизнь в тени самоубийства. М. : Смысл, 2000. С. 8–34.
4. Монтень М. Опытты. О поведении человека перед лицом смерти. ЛитРес. 2015. С. 218–220.
5. Самогубство: міфи і реальність. навч. посіб. К. : 2007. С. 139.
6. Суицидология: Прошлое и настоящее: Проблема самоубийства в трудах философов, социологов, психотерапевтов и в художественных текстах. М., «Когито-Центр», 2001. 569 с.
7. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків. «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. 160 с.
8. Фрейд З. Печаль и меланхолия. / Собрание сочинений в 10 томах. Том 3. Психология бессознательного. Фирма СТД, 2006. С. 187–226.
9. Хміляр О.Ф. Психологія життя, або як запобігти самогубству. 2-е вид. К. : «КОМПРИНТ», 2019. 56 с.
10. Юм Д. О самоубийстве. Соч. : В2 т. Т. 2. М., 1965. С. 806–817.
11. Юнг К. Г. Душа и миф: шесть архетипов / Структура психики и процесс индивидуализации. К.: 2008. С. 92–95.

References

1. Berdiaev N. A. O samoubyistve: Psykhologhycheskyi etiud. M. : Yzd-vo MNU, 1992. 24 s.
2. Diurkheim Э. Samoubyistvo: Sotsyolohycheskyi etiud. M. : Мысль, 1994. 399 s.
3. Lukas K., Seiden H. Molchalyvoe hore: Zhyzn v teny samoubyistva. M. : Sмысл, 2000. S. 8–34.
4. Monten M. Oпыты. O povedenyu cheloveka pered lytsom smerty. LytRes. 2015. S. 218–220.
5. Samohubstvo: mify i realnist. navch. posib. K. : 2007. S. 139.
6. Suytsydolohyia: Proshloe y nastoiashchee: Problema samoubyistva v trudakh fylosofov, sotsyolohov, psykhoterapevtov y v khudozhestvennykh tekstakh. M., «Kohyto-Tsentr», 2001. 569 s.
7. Frankl V. Liudyna v poshukakh spravzhnoho sensu. Psykhologh u kontstabori. Kharkiv. «Klub Simeinoho Dozvillia», 2018. 160 s.
8. Freid Z. Pechal y melankholyia. / Sobranye sochynenyi v 10 tomakh. Tom 3. Psykhologhychia bessoznatelnoho. Fyrma STD, 2006. S. 187–226.
9. Khmiliar O.F. Psykhologhiia zhyttia, abo yak zapobihyti samohubstvu. 2-e vyd. K. : «KOMPRYNT», 2019. 56 s.
10. Yum D. O samoubyistve. Soch. : V2 t. T. 2. M., 1965. S. 806–817.
11. Yunh K. H. Dusha y myf: shest arkhetypov / Struktura psykhyky y protsess yndyvdualyzatsyy. K.: 2008. S. 92–95.

Резюме

Хміляр О доктор психологических наук, доцент, начальник кафедры общественных наук НУОУ имени Ивана Черняховского

ПСИХОЛОГИЯ ПОВЕДЕНИЯ СУИЦИДЕНТА

Статья посвящена феномену самоубийства. Анализируя взгляды философов, психиатров, антропологов, психоаналитиков автор раскрывает природу поведения самоубийцы. Декодируя самоубийство как «свободную смерть» и осознанное лишение себя жизни, нами в ретроспективном измерении освещены основные мотивы, составляющие основу суицидального поведения личности. Основной

Питання психології

лейтмотив публікації корениться в тезисі, що була висказана Платоном: «человек наделен разумом для того, чтобы мужество переносить жизнь, полную горя и страданий».

Установлено, що самоубійство стає можливим, коли людина в повсякденній житті не в змозозі витримати тягар звичайних обов'язків. Самоубійця завжди буде вимагати від життя більше, ніж воно йому може дати. Установлено, що в умовах війни самоубійство є своєрідною інфантильною бегством від психотравмуючої ситуації. Виявлено, що самоубійство тяжким бременем відбивається на оточуючих суїцидента, воруя у людини почуття власної гідності, цінності та унікальності. На основі опрацьованої техніки «молчаливого угоди» розроблено порядок дій членів сім'ї в якій мало місце самоубійство.

Ключові слова: самоубійство; суїцидальне поведіння; діяння; життя; віра; прагнення; молчалива угода.

Summary

Hmilar O. Doctor of Psychology, Associate Professor,
Head of the Department of Social Sciences
of Ivan Chernyakhovsky National Defense University of Ukraine

THE PSYCHOLOGY OF SUICIDER'S BEHAVIOUR

The article is devoted to the phenomenon of suicide. By analyzing the views of philosophers, psychiatrists, anthropologists, religious scholars, psychoanalysts, the author reveals the nature of suicidal behaviour. By decoding suicide as "a free death" and conscious deprivation of one's life, the author retrospectively defines the main motives, on which the individual's suicidal behaviour is based. The main leitmotif of the publication is deeply rooted in the Plato's saying: "A person is given a reason in order to have the courage to endure life, full of grief and suffering".

It was found out, that suicide is possible when an individual cannot bear the burden of ordinary duties in everyday life. He seems to feel unnecessary, or annoying to others. Before suicide, a person is senselessly suffering. Life for a suicider should be either rich, or it should not exist at all. A suicide will always demand from life more than it can give him.

In its core, suicide is the denial of three higher Christian virtues – faith, hope, and love. It was stated, that suicide is a person who does not believe in anything, does not hope for anything and does not love anyone. It was found out, that in wartime, suicide is a kind of infantile escape from the psychologically traumatic situation.

It was defined that suicide has a great influence on the surrounding of the suicider. Those, who stay alive, experience a triple loss: the death of a loved one, the rejection and loss of illusions. Suicide deprives a person of the sense of dignity, value and uniqueness. These circumstances increase the level of potential hostility of a grieving individual and he can possibly direct it on the only accessible or most suitable target – on himself. People, who survived a suicide of the loved ones, experience the difficulty to express their thoughts, regarding suiciders. Unlike an ordinary death, friends and relatives do not want to talk about suicide-related events. They believe, that suicide was an accident, a murder.

The reasons, which prove the reluctance to discuss the true cause of suicide were revealed. On the basis of the developed technique of "silent agreement" the procedure of the actions of family members, where a suicide happened, was developed. The silent agreement is an effective way to solve the problems of guilt and mutual accusations that can dominate the family and relatives after suicide.

Key words: suicide; suicidal behaviour; action; life; faith; spiration; silent agreement.